

Trīs gadi aprītē — kā depozīta sistēma mainījusi ieradumus Latvijā

To, ka depozīta sistēmā būtiski samazina atkritumu daudzumu dabā, atzīst madonie-

Savulaik, kad darba vajadzības brauc uz Lietuvu, tukšās pudeles sakrāju un nodevu tur, jo Lietuva depozīta sistēmu ieviešas jau 2016. gadā. Latvijā joprojām ir dažas pudeles, kuras pie mums nepieņem, bet kaimiņvalstīs pieņem. Priecojas par depozīta sistēmas ieviešanu mūsu valstī, jo savulaik tukšās pudeles mētājas pa labi un pa kreisi. Tagad vieni ir ievērojami tirāka. Vienīgais apgrūtinājums – kamēr tukšās pudeles tiek sakrātas, mājās jāievieš viens liels aktriturums maisā. Bet šķirošana atmaksājas! To mācu arī mазbērnēm. Vieni katram ir savs mais, kurā uzkrāj izdzerzātās lidošanas pudeles tālāk nodošanai. "Es nododu", "Es pats nododu!" – tas ir mазbērnēm izsauceis, jo cents, ko bērns saņem par nodoto, arī ir labas organizators. Kad kopā ar vecākiem mазbērnē dodas uz veikalu, vienmēr paņem sakrātās skādenes vai pudeles no sava maisiņa. Protams, svarīgi pārliecināties, ka iepakojumam ir Latvijas depozīta zīme un svītkods ir skaidri salasāms, jo saburzītas etiķetes var traucēt nolaišanai. Pirms nodošanas iepakojums ir pilnībā arī jāiztukšo – tas palīdz uzturēt tārāmāts tīrus un patīkamus lietošanai.

Ināraļ var piekrist — depozīts
 patiešām ir arī tiešs stimuls, kas
 motivē neatstāt iepakojumu
 atkritumos. Atgriežot pudeli vai
 skārdeni, cilvēks atgūst naudu,
 gūst ieradumu sakārtot atkritu-
 mus un nodot tos pareizajā plū-
 mā. Bieži vien cilvēki pat nopelna
 nelielu papildu summu, savācot
 veselu pamestu iepakojumu. To
 redzam arī Madonā.
 — Reizēm pie nodošanas
 punktiem ir pat rindas, — ie-
 vērojusi Ināra, — Aizbrauc uz
Maximu un, izejot no veikala, jau
 redzu, ka kāds cilvēks pie tukšās
 taras nodošanas ir priekšā.
 To mirkli pagaidīt man nav grūti,
 bet gandarījums, ka tā lieta iet
 un mūsu apkārtnē no liekā tiek
 saudzēta, ir iegūts.

Jau vairāk nekā trīs gadus Latvija darbojas vienotā dzērēņu iepakojuma depozīta sistēma, kas būtiski veicina resursu atkārtoto izmantošanu un vides aizsardzību. Tās mērķis ir nodrošināt efektīvu iepakojuma savākšanu, samazināt piesārņojumu un veidot ilgtspējīgāku aprites ekonomiku. Depozīta nodrošana ir kljūvusi par stabilu iekdienas praksi, kas sniedz izdevīgākiem skaidru un viegli izstenojamu veidu, kā piedalīties atbildīgā rīcībā un veicināt kvalitatīvāku dzīves vidi.

— Kā jūs vērtējat Latvijas depozīta sistēmas darbību kopš tās ieviešanas?

90 % iedzīvotāju ir apmierināti ar depozīta sistēmas darbību. Protams, vienmēr gadās kāda nebūšana, bet kopumā viss ir kārtībā

— Galvenais ieguvums, un to arī norāda pētījums, — mazāk atkritumu nonāk dabā. Tas arī bija viens no iemesliem, kāpēc šī sistēma tika ieviesta. Tajā, jo īpaši iedzīvotājiem, vai depozīta sistēma nodrošina atkritumu samazināšanos dabā, 82 % iedzīvotāju uzskata, ka vide kļūstīva daudz tīrāka. Ja vide patīkams pārsteigums arī mums pašiem. Izvirzītie mērķi nepārprotami ir sasniegti. Piemēram, pirms depozīta sistēmas ieviešanas, dzīvnieku PET iepakojumu pārstrādes rādītāji bija zem 50 %, tad šobrīd ar 88 % iepakojumu tiek pārstrādāts.

SIA "Depozīta iepakojuma operators" valdes priekšsēdētājs
Miks Stūrītis. Foto no personiskā arhīva

– Tie dzērienu veidi vai produkti, kurus cilvēki sistemātiski patērē mājās, piemēram, vīni, šampanietis, konjaki utt., nav iekļauti depozīta sistēmā, turpretī kokteiļi līdz 15 %, dzērieni mazos iepakojumos, kurus cilvēki vairāk

ņem līdzi, atpūšoties dabā, dodoties ekskursijās, ir iekļauti, jo šie iepakojumi vairāk var nonākt dabā.

Savukārt, runājot par liela-
jiem ūdens iepakojumiem, jāsa-
tā, ka viena no problēmām ir
šo iepakojumu dimensijas un
iekārtas būtu jāražo ļoti lielas, lai
51 vai pat vēl lielāku pudeli, varētu
nodot taramātā. Savukārt vērtējot
pret mazo iepakojumu skaitu,

– Rūpējoties par vidi, iedzīvotājiem aktīvi jāizmanto arī iepakojumu šķirošana.

— Jā, depozīta sistēmas ieviešana neatceļ esošo atkritumu šķirošanas sistēmu, tā tikai dod

— Tirgotāju dalība depozīta sistēmā ir ļoti būtiska, jo tieši tirgotāji nodrošina depozīta iepakojuma efektīvu apriti?

— Jāteic, ka visā Latvijas teritorijā ir pieejami taromāti. Likumdošanā ir noteiktas prasības veikaliem. Ja veikala platība ir 60 un vairāk kvadrātmetru lauku

Latvijā iepakojumi tiek savākti aptuveni 1400 punktos. Aptuveni 350 ir manuālas vietas, savukārt pārējās – taromātos. Arī daudzos mazajos veikalos jau ir uzstādīti taromāti. Tie ir mazāki un lēnāki paredzēti mazam iepakojuma apjomam. Ja cilvēki ir iekrājuši lielu skaitu pudelu, tad rekomendējam doties uz vietām, kur ir uzstādīti lielāki taromāti.

— Paralēli sistēmas darbības nodrošināšanai, skatāmies veidus, kā sistēmu padarīt ērtāku un ieviest papildu iespējas sistēmas lietotājiem, piemēram, depozīta maksas atgriešana. Šajā gadījumā cenšamies nodrošināt, lai kupons ir izmantojams ne tikai preču iegāde veikalā, bet varētu arī ziedot un pārskaitīt uz savu bankas kontu. Protams, kā jau katra jauna tehnoloģija arī ieradumu maiņa prasa laiku, tā arī šajā gadījumā naudas pārskaitīšana uz savu kontu. Domāju, ka ne pārāk tālā nākotnē šīs klūs par vienu no galvenajiem depozīta maksas atpakaļ saņemšanas veidiem.

— Kāds ir depozīta iepakojuma ceļš no nopirkšanas līdz pārstrādei?

— Tiklīdz tirgotājs ir savācis noteiktu skaitu iepakojuma, organizējam transportēšanu. Latvijā

Depozītu vākšanas iniciatīvas klūst par nozīmīgu elementu vidējās izglītībā un ilgtspējīgas domāšanas veidošanā. Tas netikai palīdz samazināt atkritumu daudzumu, bet arī veicina skolēnu izpratni par resursu apriti un atbildīgu rīcību ikdienā. Arvien vairāk izglītības iestāžu izvēlas praktiskūs risinājumus, lai jauniešiem parādītu, kā videi draudzīgi ieradumi var dot praktisku vērtību reālas situācijas. Depozīta vākšana tiek organizēta arī Ergļu pamatskolā, kur izstrādātā kārtība sniedz pārskatāmu priekšstatu par to, kā šī iniciatīva funkcionē praksē.

Erglū pamatskolas skolēnu domes koordinatore Klīta Lejaļa pastāsta par to, kā depozīta vākšana norisinās šajā izglītības iestādē un iepazīstina ar ideju: "Skolēnu domes vēlējas iegūt sev budžetējamās darbu organizēšanas paspārdevi, un skolas saimniecība ieteica ideju par depozīta vākšanu, piedāvājot čekus no nodotajām našdām, padevēim izmantot balvu un citu vajadzībām segšanai. Depozīta vākšanas darbu organizē kā kuru gadu, šis ir jau trešais gads, kopš mēs to darām".

Erglū pamatskolā atrodas depozīta punkti. Sākumā bija viens punkts, nu ir divi. Iepriekšējos divus gadus depozīta nodošanas punkti ir pēc

laika pārbaudīja puīši, sekojot līdzi cik aktīvi pildās maisi un pilnos maisus nogādājot skolēnu domes kabinetā. Kad pudeles iekrājas lielākā daudzumā, vedam tās nodot. To dara cilvēki, kuri konkrētajā mīklī ir brīvi, jo depozīta vākšanas akcijā iesaistās visi un visiem tā ļoti patīk.

Kā izaiņaiņajums Klinta mīn
iespēju atrast laiku, kad sakrātos
depozītu nodot: – Ja iekrājas
piemēram, pieci vai seši divsimti
litru maiši, mēs tos nenesam
bet vadam uz nodošāns punktu.
Jānorganizē, kurš to darīs, un otrs
izaiņaiņajums ir uzglabātortāks
vietu maisu uzglabāšanai, kamēr
sākrajas pietiekami liels pudeļu
daudzums, lai varētu tās vest
nodošāni. Depozīta vakšāns
akcija uzlabo skolēnu izpratni par
tīru, tīras vides saglabāšanu un par
to, kādas pēdas aiz mums paliek
Bērnī priecājas, ka apkārtnē ir kļu-
vusi tīrāka, jo pudeles nemetājas
apkārē, un atzīst, ka tie ir labums
pašiem. Pateicoties šādi akcijai

Ērgļu pamatskolas skolēni mudina: „Nav nozīmes gadalaikam – visu izšķir depozīts!”
Foto – KLINTA IELEJA

Iegūtos depozīta čekus izmantotajam, lai iegūtu balviņas skolēnu pašpārvaldes organizētajiem pa-

sākumiem, un par to skolēniem ir liels prieks. Jo aktivāk depozīts tiek nodots un tā apjoms ir lielāks, jo lielākas ir arī balviņas. Runājot par pašām skolēnu vecākām, neesam viņus aptaujājuši, lai uzzinātu, vai arī viņi piedalās depozīta vākšanā un

IVETA ŠMUGĀ

Turpinot apgūt jauno paradumu – tukšo depozīta iepakojumu nodošanu –, reizēm nākas sastapties ar situācijām, kad iepakojums taromātā uzreiz netiek pieņemts.

Situācijas pārsvarā tiek atrisinātas, un taramāti atnesto taru tomēr pieņem.

— Atbrauc ar autobusu uz Madonu no Mārcienas. Tā kā bija sakrājušās dažādas plastmasas pudeles, nolēmu tās atvest uz Madonu, un "*Maxima X*" taromāts ir viens no populārākajiem, kur tās var nodot. Taras nodošanas depozīta punkta laukos nav, ir taromāts pieejams arī vienā veikalā Sauleskalnā, bet, tā kā man tāpat bija jābrauc iepirkt pārtiku, izvēlējos braukt uz Madonu, paņēmot līdzi somu ar pudeles, ko nodot taromātā. Pudeles ir vieglas, nebija smags nesamais. Nevārēju

domāties, ka no rīta būs diezgan
ilgi jāgaida rīda. Turklāt trāpijos
taras aparāta pudeļu tvētnes
iztukšošanas brīdī, kam sekoja arī
tātē apkohe. Laikam pēc svētkiem
ir daudz pudeļu, ko cilvēki nodod,
un "Maxima X" vismaz lauku cilvē-
kiem, kas brauc ar autobusu un nā-
ko autoostas kājām, ir pa ceļam,
sacisāja uzrūnātā mārceņiene. Vīpa-
zināja stāstīd, ka lauku cilvēki jau
ir pieraduši, ka pudesks krēvi kādu-
laiku un tad lielo somu aizgādā.

līdz taras depozīta punktiem. Kamēr nav automašīnas, arī ar satiksmes autobusu aizved.

Ari veikalā “Spar” Madonā ir depozīta punkts, kur uzstādīts taromāts, un vismaz iedzīvotājiem Raiņa ielas daudzdzīvokļu māju apvidū tā ir laba iespēja nodot tukšās depozīta pudeles.

— Pārsvārā nesu visas pudeles, kas ir marķētas, uz veikalu “*Spar*” Madonā. Tur uzstādītais taromāts darbojas, rindū nav, un nav nekādu problēmu tikt vaļā sakrātajām pudelēm un atgūt 10 centus par katru pudeli. Tagad jau visi ir izmācīti un zina, kā rīkoties ar taromātu, kā pudeles pareizi ievietot, kādu tukšo taru pieņemt kādas pudeles var iemest atkritumu maisā. Tā jau ir mūsu ikdiena un šis paradums — sakrāt pudeles un aiznest uz taromātu — jau ir iegājies. Reizēm “*Borjomi*” minerālūdens pudeles neatpazīst, bet ar trešo reizi, pudelei, kas, iespējams, bijusi saplacināta, tomēr svītkroks nolasa. Zinu, ka daudziem bērnīem pudeļu pieņemšanas process taromātā patīk, jo tas izdod ķēniņu par atgūto depozīta naudu, ko biežāk vien paši var arī izlietot, nopērkot kādu saldumiņu sev, — stāstīja uzrunātā Dagnāra.

Savukārt veikala apmeklētāja Zanda minēja: – Gāju uz depo-
ta punktu pagājušās sestdienas
vakarpusē, kad “Spar” veikalā
taromāts tehnisku iemeslu dē-
nedarbojās, vajadzēja papīra maisu
ar pudelēm nest uz mājām. Varēja

Madonas veikalā "Spar" uzstādītais taromāts ir iecienīts depozīta punkts ne tikai Raina ielas kvartāla iedzīvotāju vidū. Foto — AGRIS VECKALNINŠ

jau to nolikt pie miskastes un nenest atpakaļ, bet, ja jau esmu krājusi nodošanai pārstrādei, tad gan jau to izdarišu, kad būs tāda iespēja. Uz lielveikaliem "Maxima" vai "Rimi" jau nenesīšu.

Par to, kā depozīta punkta klātbūtne ietekmē veikala darbību ikdienā, uz sarunu aicināju veikala "Spar" vadītājas vietnieci Nadeždu Višku.

Viņa raksturoja, ka nu jau ir pagājuši apmēram trīs gadi, kopš taromāts uzstādīts, jau ir pierasts pie tā darbošanās, stikla pudeļu skaņām. Tiesa nav atsevišķa darbinieka, kas strādātu depoizācijas punktā, iztirītu tvertni, kad tā pilna, – visi pienākumi ar pudeļu

izņemšanu un sašķirošanu ir jāveic darbiniecēm, un tie ir papildu pienākumi.

— Sākumā arī gandrīz katram

mūsu veikala apmeklētājam, kas atnesa tukšas pudeles, vismaz par mājā reizi bija jāpaskaidro, kas tas par automātu un kā ar to rīkoties, kā pareizi ievietot pudeli. Mūsējais taras pieņemšanas automāts nav tik liels un jaudīgs, nekā šoreizējais tā darbībā nav, bet sāukām daudz vairāk nevarēja visu izdarīt pieteikamā fiksi, bija jāskatās arī svītkodi, lai tas nolasītu. Arī mums ir reizes, kad īpaši vasārā, pēc Jāņiem, pēc pasākumiem, kad sānes pārāk daudz pudeļu, tvērtne arī pieplāta, bieži vien mūsu darbiniekiem jāiztukšo